

Тақризи

муқарризи расмӣ ба диссертатсияи Воҳидова Нодира Абдусатторовна дар мавзӯи “Хусусиятҳои фарҳангҳои фразеологӣ дар забонҳои гуногунсоخت (дар мисоли забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ)” барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филология аз рӯйи ихтисоси 10.02.00 – Забоншиносӣ (10.02.20 – Забоншиносии муқоисавӣ-таърихӣ, қиёсӣ ва муқобилавӣ)

Олимон дар замони муосир барои омӯхтани забонҳои хориҷӣ заминаҳои зиёде асос гузоштаанд ва ниёз ба омӯзиши онҳо торафт афзуда истодааст. Яке аз ҳадафҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон низ инро тақозо менамояд. Дар ин радиф забоншиносии тоҷик дар даҳсолаҳои охир хеле рушд ёфта, тадқиқот чун заминаи мусоид барои ба ин мақсад ноил шудан асос шуда метавонад. Ин мулоҳизаро пажӯҳиши зиёде, ки ба муқоисаи типологии забони тоҷикӣ бо забонҳои англисӣ ва русӣ бахшида шудаанд, собит менамоянд.

Масъалаи таҳқиқи муқоисавӣ-типологии ду забон бо яке аз забонҳои хориҷӣ дар забоншиносии тоҷик як андоза таҷриба андӯхта шудааст, аммо усули сезабонаи таҳқиқ ангуштшумор аст, дар ҳоле ки муқоисаи типологии забони тоҷикӣ дар як вақт бо ду забони гуногунсоخت дар муайян кардани тафовут ва умумияти ин забон ва забонҳои қиёсшаванда бештар аҳамият пайдо намуда, дар муайян кардани меъёрҳои ташаккули сохторӣ, маъноӣ ва истеъмолии ВФ мусоидат дорад.

Дар замони муосир ҳамаи миллатҳо, аз ҷумла, тоҷикон ба фарҳангҳои фразеологӣ русӣ ва англисӣ эҳтиёҷ доранд, зеро зарурати ба таври мукамал на танҳо чун воситаи муошират, балки чун забони илм ва тамаддуни ҷаҳонӣ омӯхтани забонҳои мазкур ба миён омадааст.

Дар забоншиносии муқоисавӣ муосир масоили хусусиятҳои фарҳангҳои фразеологӣ дар забонҳои гуногунсоخت зери омӯзиши рӯзмарра қарор дорад ва пажӯҳиши илмии рисолаи Воҳидова Нодира Абдусатторовна шаҳодати он мебошад.

Ҳадафи таҳқиқоти мазкур нишон додани роҳи таҳаввули фразеологияи се забони муқоисашаванда, нақши фарҳангҳои фразеологӣ дар ташаккули илми фразеология ва дар муқоисаи типологӣ нишон додани умумияту тафовутҳои фарҳангҳои фразеологии забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ ба шумор меравад.

Рисоларо муқаддима, се боб, нӯҳ фасл, хулоса ва феҳристи адабиёти таҳқиқӣ ташкил дода, мазмуни пажӯҳиш дар 179 саҳифаи чопи компютерӣ манзур гардидааст.

Мавзӯи тадқиқоти мазкур «Хусусиятҳои фарҳангҳои фразеологӣ дар забонҳои гуногунсохт (дар мисоли забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ)» унвон гирифта, дар он хусусиятҳои фразеографии забонҳои гуногунсохт – тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ ҳамчун муҳимтарин забонҳои роиҷи Ҷумҳурии Тоҷикистон мавриди омӯзиш қарор гирифтааст.

Унвонҷӯ дар муқаддима оид ба мубрамаӣ ва зарурати тадқиқот дар забоншиносии тоҷик, муайян кардани умумият ва тафовутҳои фарҳангҳои забонҳои гуногунсохт маълумот дода, дараҷаи пажӯҳиши ин масъалаи илмиро дар асарҳои забоншиносони маъруф, инчунин доир ба арзиши назариявӣ амалӣ, мақсаду вазифаҳои тадқиқот, навоариҳои илмӣ, сарчашмаву методологияи кор ва нуқтаҳои асосии ба ҳимоя манзуршаванда мулоҳиза рондааст.

Боби нахустини диссертатсия **“Аз таърихи ташаккули фразеографияи забонҳои гуногунсохт ”** ном дошта, ифодагари асосҳои масъалаҳои заминавии пажӯҳиш ба шумор меравад. Муҳимтарин масоили ин бахш дар доираи се фасл таҳқиқ шудааст.

Масъалаҳое, ки пажӯҳишгарон дар рафти омӯзиши фарҳангҳои фразеологӣ рӯ овардаанд, гуногунанд. Фарҳангшиносии тоҷикӣ таърихи қадима дорад, ки он, бино ба далелҳо, аз асрҳои IX-X ибтидо мегирад. Таълиф ва нашри фарҳангҳои хоси фразеологӣ ба асри XVIII рост меояд. Дар қадимтарин фарҳанги то замони мо расида «Луғати фурс» (асри XI) нахустин ВФ ҳамчун моддаи фразеологӣ маънидод карда шудаанд.

Луғатномаҳое, ки ба давраи тоинқилобии таърихи забони тоҷикӣ мутааллиқанд, ба истилоҳи имрӯза ба фарҳангҳои якзабонаи тафсири мансубанд, ки моддаҳои тафсирибанда хосияти лексикӣ-фразеологӣ доранд, яъне дар онҳо ҳам моддаҳои луғавӣ ва ҳам моддаҳои фразеологӣ маънидод карда шудаанд. Дар таърихи лексикографияи форсӣ-тоҷикӣ ФФ башумор буда, ба қабилҳои фарҳанги хоси фразеологӣ ҳамагӣ се луғатнома – «Чароғи ҳидоят», «Баҳори Аҷам» ва «Мусталаҳот-уш-шуаро» пазируфта шудаанд.

Давраи пасазинқилобии лексикографияи тоҷикӣ бо номи устод Айни алоқаманд аст. Ӯ аз поягузори луғатнигории муосири тоҷик, дар айни замон муаллифи фарҳанги пурбаҳо («Луғати нимтафсилии забони тоҷикӣ») мебошад, ки тақрибан нисфи маводи онро воҳидҳои халқӣ, аз ҷумла, ибораҳои рехта (фразеологӣ) ташкил менамоянд.

Дар солҳои 60-уми асри ХХ луғатҳои фразеологӣ бо номи «луғати академӣ» (ФИРЗХТ- иборат аз 2 ҷилд ва ФЗМАТФ - иборат аз 3 ҷилд дар таълифи Муллоҷон Фозилов) ба майдон омаданд, ки мутобиқ ба меъёрҳои фразеографияи ҷаҳонӣ мебошанд. Дар замони муосир дар рушди фразеографияи тоҷикӣ фарҳангҳои фразеологӣ осори адибон ва лаҳҷавӣ, ҳамчунин фарҳангҳои тафсири ва тарҷумавӣ нақши муайян доранд.

Фарҳангнигории русӣ таърихи зиёда аз сесадсола дорад. Чунонки дар рисола омадааст, дар нахустин луғатномаҳо намунаҳои ВФ мавқеъ доштанд. Оғоз аз асри XVIII, луғатнигорони рус дар фарҳангҳо дар катори воҳидҳои луғавӣ ба шарҳи ВФ эътибор медоданд, ки ин падидаҳо ханӯз дар «Словарь Академии Российской» (1789-1794) («Луғати Академияи Русия») мушоҳида кардан мумкин аст.

Дар нимаи дуюми асри ХХ дар тӯли солҳои 1950-1965-ум бо номи «Словарь современного русского языка» («Фарҳанги забони адабии ҳозираи русӣ») дар 17 ҷилд иборат аз 120 480 воҳиди луғавӣ интишор гардид, ки аз ҷиҳати ташреҳ аз луғатномаҳои мукамалтарин ба шумор рафта, дар он ба ҷуз тафсири маъно, боз шарҳи грамматикӣ, меъёрҳои

талаффуз, аломатҳои услубӣ ва маълумоти мухтасари этимологӣ дода шудааст. Дар ин китоб дар қатори моддаҳои луғавӣ ҳамаи навъҳои сохторӣ ва семантикии ВФ мавриди истифода ва шарҳу эзоҳ қарор дода шудаанд. Дар фарҳангҳои мазкур ВФ пас аз ташреҳи моддаҳои луғавӣ бо аломати ромб (◊), тилда (~) ё ситорача (*) зикр ва маънидод карда шудаанд ва чунин падидаи забонӣ ба луғатномаҳои тарҷумавӣ низ хос мебошанд. Минбаъд дар ҳамин замина луғатҳои фразеологӣ пайдо гардиданд.

Комилтарин ФФ-и русӣ ба нимаи дуюми асри ХХ мансуб аст, ки дар он дар мақолаи алоҳидаи илмӣ муҳимтарин дастовардҳои фразеология ва фразеографияи асри ХХ инъикос ёфтаанд.

Аз охири солҳои 60-уми асри ХХ сар карда як қатор ФФ интишор ёфтанд, ки маводи онҳо ба забони гуфторӣ ва лаҳҷаҳои забони русӣ мансубанд. Даҳсолаҳои аввали асри ХХI пурмахсултарин марҳалаи рушди ФФ махсуб меёбад, ки дар ин муддат зиёда аз даҳ луғати фразеологӣ ба чоп расиданд, ки аз ҳар чихат: ҳаҷм, мазмун, усулҳои шарҳ, сохтор аз ҳамдигар фарқ доранд. Дар ҳамин давра фарҳангҳои фразеологии соҳавӣ – умумӣ, марҳалавӣ (таърихӣ), таълимӣ, синонимӣ, антонимӣ, омонимӣ, коммуникативӣ (зарбулмасалу мақолҳо), лаҳҷавӣ ба вучуд омаданд. Таълифи ФФ-и тарҷумавии дузабона ва бисёрзабона вусъат ёфт.

Лексикографияи англисӣ дар даврабандии луғатнигории умумӣ мақоми хоса дорад: чор давраи таҳаввули он тавассути далелҳои ин забон ташреҳ ёфтааст. Рушди ҳарҷонибаи лексикографияи англисӣ ба асрҳои ХIХ-ХХ рост меояд. Корбурди истилоҳи «идиома» дар луғатномаҳои фразеологии зиёда аз сад сол муқаддам (1905) таълифёфта ба назар мерасад ва он минбаъд ҳам чун навъи асосии ВФ ба кор бурда мешавад.

Вусъати таълиф ва нашри ФФ-и англисӣ ба нимаи дуюми асри ХХ рост меояд, зиёда аз даҳ ФФ-и маъруф дар солҳои 70-уми асри ХХ

интишор ёфтаанд, раванди таҳаввули фразеографияи англис минбаъд дар даҳсолаи аввали асри XXI идома ёфт.

Рушди фразеографияи англисӣ ба луғатҳои дузабона ва бисёрзабонаи тарҷумавӣ марбут аст, ки дар он нақши забонҳои русӣ ва тоҷикӣ назаррас буда, дар тадвини онҳо фарҳангшиногон тоҷик низ иштироки фаъолона доранд.

Маъруфттарин луғати фразеологии тарҷумавии англисӣ-русӣ «Англо-русский фразеологический словарь»-и А.В. Кунин дар нашрҳои 3-4-ум мебошад, ки он яке аз манбаъҳои асосии ин пажӯҳиши унвонҷӯ Воҳидова Н. пазируфта шудааст. Нақши фарҳангҳои тарҷумавии англисӣ-тоҷикӣ ба туфайли луғатномаҳои калони мутахассисони тоҷик (Г.Б. Баракаева, П. Чамшедов, А. Мамадназаров) низ назаррас аст.

Луғатҳои фразеологии англисӣ аз рӯи меъёрҳои муайян ба соҳаҳо: умумӣ, таълимӣ; мансубияти минтақавӣ: бритонӣ, амрикоӣ, австралӣ; иштироки забонҳо: якзабона, дузабона, бисёрзабона (тарҷумавӣ); ҳаҷм: калон ва хурд ва ғ. ҷудо мешаванд. Ҳамчунин вобаста ба бахшҳои забоншиносӣ (умумӣ, лаҳҷавӣ) ва мансубияти грамматикӣ ба номӣ (ҳиссаҳои номии нутқ), феълӣ, пешояндӣ мансубанд.

Боби дуюми рисола “Нақши фразеография дар рушди фразеологияи забонҳои гуногунсохт” ном гирифта, аз се фасл иборат аст. Дар он масоили фразеология дар фразеографияи тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ таҳлил карда шудаанд.

Дар асри XX дар илми забоншиносии тоҷик фарҳанги махсуси фразеологӣ ба майдон омад, ки «Фарҳанги ибораҳои рехтаи забони ҳозираи тоҷик» (мураттиб Муллоҷон Фозилов) ном дошта, дар ду ҷилд 8 000 воҳиди фразеологиро дар бар гирифт. Маълумот оид ба фразеологияи тоҷик дар он бештар оварда шудааст. Аз рӯи ин сарчашма таснифоти фразеологизмҳо ба тариқи зайл сурат гирифтааст: ибораҳои фразеологии феълӣ, сифати феълӣ, номӣ, изофӣ, такрор, ҷуфт, зарбулмасалу мақол,

панду ҳикмат, «хар гуна формулаҳои хоҳиш». Фразеологияи тоҷик ба фаҳмиши васеи доираи ВФ таҳассус дорад.

«Фарҳанги зарбулмасал, мақол ва афоризмҳои тоҷикию форсӣ» низ, ки ба қалами М. Фозилов тааллуқ дорад, ба мисли ФИРЗҲТ ба фаҳмиши васеи воҳидҳои рехта (фразеологӣ) асос ёфтааст. Ин фарҳанг, ки низ мақоми академӣ дорад, луғатномаи пештараро аз лиҳози фарогирии зарбулмасалу мақол ва афоризмҳо такмил медиҳад.

Аҳамияти фарҳанги ФЗМАТФ ҳамчун манбаи илми фразеология дар таҳлили интиқодии манбаҳои фразеографӣ (дар мисоли асари чорчилдаи Алиакбари Деҳхудо «Амсолу ҳикам»), ҳамчунин таҳлили вазъи фразеологияи тоҷик, вазифаҳо ва роҳу равиши вусъати минбаъдаи илми фразеология ва фразеографияи тоҷик маънидод мегардад. Дар муқаддимаи фарҳангҳои фразеологии осори адибон ва луғатҳои лаҳҷаи забони тоҷикӣ низ суҳан аз хусусиятҳои илми фразеология рафтааст.

Дар фразеографияи умумӣ эътироф шудааст, ки муқамалтарин фарҳангномаи фразеологӣ нашри чоруми «Фразеологический словарь русского языка» («Луғати фразеологии забони русӣ») мебошад, ки бо заҳмати мураттибон лексикографҳои маъруф А.А. Войнова, В.П. Жуков, А.И. Молотков, А.И. Федоров интишор ёфтааст. Масъалаи фразеологияи русӣ аз тарафи яке аз мураттибони ин фарҳанг - А.И. Молотков дар мақолаи «Фразеологизмы русского языка и принципы их лексикографического описания» баён гаштааст ва хонанда имкон пайдо мекунад, ки аз он оид ба нуқтаи назари ҳам муаллифи мақола ва ҳам як қатор олимони фразеологияшинос маълумоти комил пайдо кунад.

Дар манбаи мазкур асоси таҳқиқ дар аломатҳои категориалии фразеологизмҳо баён ёфтааст, ки он аз се унсур: 1) маъноӣ луғавӣ; 2) таркиби ҷузъҳо; 3) категорияҳои грамматикӣ иборат мебошад. Аломатҳои категориалӣ дар 6 банд – «Аломатҳои категориалии фразеологизм», «Фразеологизм ва калима», «Фразеологизм ва ибора», «Шакли фразеологизм», «Фразеологизм ва ғайрифразеологизм», «Ҳосияти

таърихӣ-замонӣ ва услубии фразеологизмҳо» ва зербандҳо маънидод гардидаанд.

Таҳқиқи фразеологияи англисӣ асосан аз асри XVIII шурӯъ гардидааст ва ташаккули он ба давраи нави рушди забоншиносӣ (асри XX) рост меояд.

Дар таҳқиқи масъалаҳои назариявии фразеографияи забони англисӣ саҳми А.В. Кунин назаррас аст. Фаъолияти илмии ин забоншиноси маъруф аз ибтидои солҳои 30-юми асри XX оғоз ёфта, «Англо-русский фразеологический словарь» («Фарҳанги фразеологии англисӣ-русӣ»), комилтарин фарҳанги дузабонаи муосир ба шумор меравад.

Чунонки дар диссертатсияи Воҳидова Н. нишон дода мешавад, заминаи методологии муқоисаи типологӣ дар бахшҳои забонҳои русӣ ва англисӣ як аст: проблемаҳои фразеологияи англисӣ дар доираи фаслҳои «Фразеология ҳамчун фанни забоншиносӣ», «Масъалаҳои сохторӣ-маъноии тамсиланокӣ (моделнокӣ) ё бетамсилии ВФ», «Устуворӣи ВФ», «Гунанокии (вариантнокӣ) ВФ ва синонимикаи сохторӣ ва мунфасилшаклии ВФ» роҷеъ ба масъалаҳои калидии фразеологияи забони англисӣ, умумияту вижагиҳои шохаҳои лексикологияву фразеологияи забоншиносӣ, таносубияти фразеологизмҳо бо калимаю ибора, муаммоҳои тамсиланокӣ, гунанокӣ, устуворӣят ва мунфасилшаклӣ ҳамчун аломатҳои ВФ бо ҷалби андешаҳои олимони маъруф Е.Д. Поливанов, А.И. Смирницкий, И.В. Арнолд, С.И. Ожегов, Н.Н. Амосова, А.И. Ройзензон, С.С. Горелик, А.И. Малчук мавриди муҳокима қарор дорад.

Принсипҳои омӯзиши муқоисавии забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ дар боби дуюм аз лиҳози манбаи таҳқиқ будан умумият дорад. Дар ҳар се забон фарҳангҳои маъруф ва муътамад манбаи таҳқиқ қарор дода шудаанд.

Боби сеюми рисола **“Усулҳои шарҳи воҳидҳои фразеологӣ дар фарҳангҳои фразеологии забонҳои гуногунсохт”** ном дошта, фарогири се

фасли мансуб ба забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ дар диссертатсия нишон дода шудааст. Дар фарҳангҳои фразеологӣ классикии тоҷикӣ дар бораи усулҳои шарҳи моддаҳои луғавӣ маълумот дода намешавад, вале онро фарҳангшинос аз матни луғатнома муайян менамояд. Чунончи, муаллиф ба кадом кишвар мустаъмал будани воҳиди луғавӣ (Хуросон, Тӯрон, Эрон) ишора менамояд; муодили луғавӣ аз забонҳои роҷи дигар (хиндӣ, чинӣ) оварда мешавад; баъзан манбаи воҳиди луғавӣ аниқ набуда, бо ишораҳои умумӣ («... дар каломӣ кудамо ...», «дар каломӣ асотира воқеъ аст», «аз баъзе кутуб ба маънии ...») иктифо карда мешавад; барои шарҳи маъноӣ як ифода як силсила мисол оварда мешавад; мисолҳои шоҳид аксар аз шеър иборатанд.

Дар фразеогрәфияи муосири тоҷикӣ дар фарҳанги академӣ (ФирзхТ) ВФ зери калима – меҳвар бо рақамҳои тартибӣ зикр шудаанд. Шарҳи маънӣ бо усулҳои маъмул сурат гирифта, дар қисмати «Сохти фарҳанг» дар 21 банд шарҳ дода шудааст, ки он аз зербандҳои интиҳоб ва ҷойгузинии моддаҳои фразеологӣ, роҳу усулҳои ташреҳот, мисолҳои шоҳид, аломатҳои хос иборат аст. Шарҳи моддаҳо дар ФЗМАТФ зери маҳфумҳои шарҳи маъно, ишора, назир дар 13 банд маънидод гардидаанд.

Дар фразеогрәфияи русӣ интиҳоб, ҷойгузинӣ ва роҳу усулҳои моддаҳои фразеологӣ дар асоси таҷрибаи ғании фразеогрәфи эътирофшуда А.И. Молотков бо назардошти маводи сарчашмаҳои дигари фразеогрәфӣ мавриди омӯзиши муқоисавӣ қарор гирифта, татбиқи он дар асоси фарҳанги маъруф «Фразеологический словарь русского языка» (нашри 4-ум, зери таҳрири А.И. Молотков) амалӣ гардидааст.

Пеш аз ҳама, собит мегардад, ки ҷойгузинии фразеологизмҳо ба усули созмонёбии онҳо асос ёфтааст: агар фразеологизм дар қолаби ибора созмон ёфта бошад, он аз рӯйи ҷузъи ташкилкунанда (асосӣ) ҷойгир мегардад; агар ҳамчун ҷумла созмон ёфта бошад, он аз лиҳози сохтор ҷойгир карда мешавад. Ба мисли ҳамин ҷумлаҳои ҷидаъзо - аз рӯйи ҷузъи

аввал; ифодаҳои муқоисавӣ – аз рӯйи ҷузъи соҳмондиханда ҷойгир мегарданд.

Қазияи дигари рисола усулҳои шарҳи маъноии моддаҳои фразеологӣ мебошад, ки вижаҳои он вобаста ба навҳои фразеологизмҳои номӣ, феълӣ, сифатӣ, зарфӣ, нидоӣ маънидод карда мешаванд. Дар шарҳи моддаҳои луғавӣ аломатҳои нақши муҳим доранд. Ҷунончи, низоми қайди номгӯи моддаҳои фразеологӣ бо ёрии навҳои гуногуни аломати қавсӣ (мураббаъ, давра, шикаста); ҳелҳои курсив (сиёҳ, сафед), қалимаҳои тавзеҳӣ, ҳавола (*см.-ниг.*) ва ишораҳо, ҳамчунин шаклҳои морфологии ВФ тавассути категорияҳои грамматикӣ (шаклҳои замони феълҳо, намуд, сифа, феълҳои тасрифӣ ва ғайритасрифӣ, категорияи ҷинсият, шаклҳои танҳо ва ҷамъ ва ғ. маънидод карда мешаванд.

Дар фразеографияи англисӣ бошад, истилоҳи «лонаи фразеологӣ» маъмул аст, ки аз моддаи луғавӣ сар карда системаи ишораҳо, шарҳ, усули зикри мисоли шохид ва маълумоти дигари иловагиро дар доираи ягона дар бар мегирад.

Дар таҳқиқи фразеографияи англисӣ як масъалаи муҳим зикр ёфтааст, ки аз рӯйи он дар бораи сатҳи имрӯзаи системаи шарҳ ҳулосаи илмӣ баровардан мумкин аст: Дар луғатномаҳои давраҳои аввал шарҳ аз 1-2 ҷанба иборат буд, (ҳоло бошад, шарҳи як моддаи луғавӣ (ВФ) метавонад дар ҳафт ҷанбаи забонӣ ва экстралингвистӣ сурат бигирад, ки аз ишораҳои услубӣ бо ҳосияти баҳодихӣ, ишораҳои функционалӣ-услубӣ, ишораҳои грамматикӣ, ишораҳои этимологӣ, ишораҳои муайянқунандаи мансубияти ҳудудии фразеологизмҳо ва ғ. иборат аст. Дар «Англо-русский фразеологический словарь»-и А.В. Кунин бо мақсади шарҳи қили мазмуни моддаҳои луғавӣ усулҳои тарҷума бо зикри навҳои он, амсоли овардани эквивалент ё муодили фразеологизмҳо, аналог, тарҷумаи озод, тарҷумаи антонимӣ (зикри ҳилофи маънӣ), қалқа ё

тарҷумаи тахтуллафзӣ ва тарҷумаи омехта бо мисолҳо нишон дода шудаанд.

Дар илми фразеологияи англисӣ масъалаҳои назариявӣ дар қиёс бо забони русӣ камтар таҳқиқ шудаанд, бахусус оид ба услубиёти ВФ асари мукаммали илмӣ ба табъ нарасидаанд, аз ин рӯ, як қатор ишораҳо дар байни луғатҳои фразеологии русӣ ва англисӣ муштараканд.

Хулосаҳою тавсияҳои рисола бозгӯи мулоҳизоту назароти дақиқу амиқи муҳаққиқ буда, аз анҷоми пажӯҳиши нав дар забоншиносии имрӯзи тоҷик дарак медиҳанд.

Диссертатсия бо услуби хоси илмӣ, сабки олимона, забони равону фаҳмо навишта шуда, муаллиф дар тамоми фаслҳо нуқтаи назари хешро ба зоҳир меоварад. Дар он андешаҳо бо ниғаҳдошти одоби илмӣ ороста шудаанд. Дар қор истифодаи фарҳангҳои тарҷумавиву тафсирии забонҳои англисӣ, тоҷикӣ, русӣ ва намунаҳо аз асарҳои бадеии муаллифони алоҳидаи тоҷик, рус ва англисзабон бо тарҷумаашон бо равиши мувофиқ сурат гирифтааст. Ин ҳама аз он далолат медиҳад, ки дар забоншиносии тоҷик дар заминаи пажӯҳиши мукамал як мавзӯ ба гунаи матлуб ҳалли худро дарёфтааст.

Дар маҷмӯъ, аз муҳтаво ва мундариҷаи рисола метавон дарёфт, ки тадқиқоти анҷомдодаи Воҳидова Нодира Абдусатторовна саҳифаи тозаэҷоде дар илми забоншиносии имрӯзи тоҷик хоҳад буд.

Дар баробари дастовардҳои зиёд дар рисола баъзе камбудихо, нуқтаҳои баҳснок ба назар расиданд, ки минбаъд ба эътибор гирифтани онҳо боиси афзудани ҳусни таҳқиқот хоҳад шуд:

1. Унвонҷӯ ҳангоми пажӯҳиш аз манбаъҳои маҳзани зиёд истифода бурдааст. Хуб мешуд дар ин радиф “Фарҳанги зарбулмасал, мақол, ва афоризмҳои тоҷикӣ-англисӣ-русӣ” и Субҳиниссо Бегматова, ки соли 2016 дар шаҳри Хучанд нашр гардидааст, мавриди назар гардад.

2. Феҳристи адабиёти илмӣ ва фарҳангу луғат ба таври зарурӣ оварда шудаанд. Номгӯи адабиёти бадеӣ бо забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ, ки

аз онҳо мисолҳои фаровон гирифта шудаанд, зикр гардидаанд, дар банди алоҳида қайд кардани онҳо бамаврид мебуд.

3. Дар баъзан мавридҳо мазмуни ҷумлаҳои додашуда фикру ақидаи тобро ифода намеkunанд (сах.105). Масалан, маълумоти боби дуюм имкон медиҳад, ки ба нақши фразеографияи забонҳои гуногунсохт (тоҷикӣ, русӣ, англисӣ), ки ба таҳқиқи масъалаҳои назариявии фразеология нигаронида шудааст... (сах.150-151).

4. Дар саҳифаи 53 тарҷумаи фразеологизм аз забони англисӣ ба тоҷикӣ дар шакли ғалат омадааст. *Cars, or machines in general* – мошин ё мошинҳои бад омадааст. Тарҷумаи *machines* чун таҷҳизот ба мазмун мувофиқтар мебошад.

5. Дар номгӯи гунаҳои фразеологизмҳои англисӣ *adj.* (исмӣ), *adv.* (феълӣ) бояд *adj.* (сифатӣ) ва *adv.* зарфӣ омада бошад.

6. Дар баёни муҳтавои рисола ғалатҳои имлоӣ ва услубӣ ба назар мерасанд, ки ислоҳашон инконпазир аст (ба ҷои калимаи **асотира** - асотиза с.158, **put up one's shutters** - put up the shutters , one's сах.101, **зашибать копейку** – зашибать попейку сах.83, **кати бистарӣ** –кати бистари сах. 102, **ахилесова пята ҷои нозук** - ахилесова пята - иззати нафси касе сах. 126.

Вале норасоҳои зикргардида қиммати илмии рисолаи Воҳидова Нодира Абдусатторовнаро намекоҳонанд ва он тадқиқоти анҷомёфтаи илмист. Он ба ихтисос ва самти илмии зикрғардида мутобиқ буда, ба паҳлуҳои тозаии таҳқиқот нигаронида шудааст, хулосаҳои тавсияҳои диссертатсия ба тақмили омӯзиши типологии фарҳангҳои фразеологӣ ва истифодаи онҳо ҳамчун воситаҳои муҳими таълими забонҳои тоҷикӣ ва хориҷӣ мусоидат доранд. Фишурдаи диссертатсия ва мақолаҳои дар саҳифаҳои маҷаллаҳо ва маҷмӯаҳои илмӣ ҷопшуда муҳтавои рисоларо пурра инъикос менамоянд.

Дар маҷмӯъ, метавон гуфт, ки тадқиқоти диссертатсионии Воҳидова Нодира Абдусатторовна дар мавзӯи “Хусусиятҳои фарҳангҳои

фразеологӣ дар забонҳои гуногунсохт (дар мисоли забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ)” ба талаботи меъёрҳои муқаррнамудаи Комиссияи олии аттестасионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба таълифи рисолаҳои номзадӣ ҷавобгӯ буда, муаллифи он шоистаи дарёфти дараҷаи номзади илмҳои филология, аз рӯи ихтисоси 10.02.00 – Забоншиносӣ (10.02.20 – Забоншиносии муқоисавӣ-таърихӣ, қиёсӣ ва муқобилавӣ) мебошад.

Номзади илмҳои филология,
дотсенти кафедраи забонҳои хориҷии
Донишқадаи иқтисод ва савдои
Донишгоҳи давлатии
тиҷорати Тоҷикистон

Давлятова Чинорой Абдуллоевна

Суроға: 735700, ш.Хучанд, хиёбони И.Сомонӣ,
бинои 201, хучраи 40.
Тел.: 992-92-715-30-20
E-mail: Chinoroy1971@mail.ru

“Имзои Давлятова Чинорой Абдуллоевнаро тасдиқ менамоем”.
Мудирӣ шӯъбаи кадрҳо ва таъминоти ҳуқуқии
Донишқадаи иқтисод ва савдои Донишгоҳи
давлатии тиҷорати Тоҷикистон

Махмудов Ш.У.

Суроға: 735700, хиёбони Исмоили Сомонӣ, 169
E-mail: info@iet.tj
Тел.: 6-03-21